

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 24 กันยายน 2541

The Greater Depression?

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

วิลเลียม เจฟเฟอร์สัน คลินตัน (William Jefferson Clinton) กล่าวปราศรัยต่อ Council on Foreign Relations ณ นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2541 เรียกร้องให้บรรดาประเทศมหาอำนาจร่วมมือกันแก้ไขวิกฤติการณ์การเงินเอเชีย

ประธานาธิบดีคลินตันประกาศแนวนโยบายหลัก 7 ประการ ที่เรียกว่า 7-Point Program ในการกอบกู้เศรษฐกิจโลก (Business Week, September 28, 1998) กล่าวคือ

ประการแรก สหรัฐอเมริกาจะร่วมกับสหภาพยุโรปและญี่ปุ่นในการฟื้นฟูเศรษฐกิจโลกและเหนี่ยวรั้งมิให้จมสู่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การประกาศดังกล่าวนี้ก็เพื่อให้ตลาดได้รับรู้ว่า บัดนี้กลุ่มประเทศ G-7 พร้อมทั้งจะเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก โดยหวังว่า วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจจะไม่ลุกลามไปทั่วโลก

ประการที่สอง The Federal Reserve System แห่งสหรัฐอเมริกาจะร่วมกับธนาคารกลางกลุ่มประเทศ G-7 ในการกำหนดแผนการลดอัตราดอกเบี้ยร่วมกัน

ประการที่สาม กระทรวงการคลังอเมริกันจะให้ความช่วยเหลือประเทศต่างๆ ในเอเชียในการปรับโครงสร้างหนี้ของธุรกิจเอกชน (Corporate Debt Restructuring)

ประการที่สี่ ประธานาธิบดีคลินตันต้องการให้ธนาคารโลกเพิ่มความช่วยเหลือด้านสังคมแก่ประเทศต่างๆ ในเอเชียที่เผชิญวิกฤติการณ์การเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการในด้าน Social Safety Net พร้อมทั้งนี้จะพยายามผลักดันให้สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือด้านอาหารและมนุษยธรรมแก่บางประเทศ ดังเช่นอินโดนีเซียเป็นอาทิ

ประการที่ห้า กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) จะต้องพิจารณาใช้เงินทุนฉุกเฉินที่มีเหลืออยู่อีก 15,000 ล้านดอลลาร์อเมริกันในการป้องกันมิให้วิกฤติการณ์การเงินลุกลามไปสู่ละตินอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งบราซิล

ประการที่หก ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งสหรัฐอเมริกา (EXIM Bank) จะกำหนดวงเงิน 4,250 ล้านดอลลาร์อเมริกันสำหรับการจัดสรรสินเชื่อระยะสั้นและระยะ

ปานกลางแก่ผู้ประกอบการในประเทศเกาหลีใต้ ไทย และอินโดนีเซีย เพื่อให้ในการจัดซื้อเครื่องมือ และอุปกรณ์การผลิต รวมตลอดจนวัสดุภัณฑ์จากสหรัฐอเมริกา

ประการที่เจ็ด จะต้องแสวงหาหามรรควิธีในการจัดระเบียบการเงินระหว่างประเทศเพื่อป้องกันวิกฤติการณ์การเงิน

นักวิเคราะห์การเมืองบางคนอาจมองว่า การเล่นบทผู้นำโลกของวิลเลียม เจฟเฟอร์สัน คลินตันครั้งนี้เพียงเพื่อเบี่ยงเบนความสนใจของประชาชนชาวอเมริกันและประชาคมโลกจากปัญหาประพัตติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมของตนเอง แต่บางคนก็เห็นว่า วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจของโลกก้าวเข้าสู่ขั้นร้ายแรง จนสหรัฐอเมริกาอาจวางเฉยต่อไปอีกได้

เมื่อไทยเผชิญวิกฤติการณ์การเงินในเดือนกรกฎาคม 2540 สหรัฐอเมริกาทำเป็นทองไม่รู้ร้อน เมื่อเกาหลีใต้เผชิญวิกฤติการณ์เดียวกันในเวลาต่อมา สหรัฐอเมริกาต้องกดดันให้กองทุนการเงินระหว่างประเทศเร่งจัดโครงการช่วยเหลือ เพราะระบบเศรษฐกิจเกาหลีใต้มีขนาดค่อนข้างใหญ่ หากมีอันเป็นไป ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบที่รุนแรงได้ สหรัฐอเมริกาอาจวางเฉยต่อวิกฤติการณ์การเงินในเอเชียตะวันออกในเบื้องต้น เพราะเอเชียตะวันออกมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจอเมริกันไม่มาก แต่สหรัฐอเมริกามีอาจวางเฉยต่อไปได้ เมื่อวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจทำท่าลุกลามสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยที่ญี่ปุ่นยังไม่มีวิแว่วว่าจะฟื้นตัวจากภาวะถดถอยที่มีมาแต่ปี 2534 เมื่อเศรษฐกิจรัสเซียทำท่าล่มสลาย สหรัฐอเมริกาต้องกดดันให้กองทุนการเงินระหว่างประเทศจัดสรรเงินกู้ฉุกเฉินให้ พร้อมทั้งเตรียมโครงการช่วยเหลือประเภทเดียวกันแก่บราซิล หากบราซิลร้องขอ ในเมื่อวิกฤติการณ์การเงินลุกลามไปสู่ละตินอเมริกาแล้ว

นักเศรษฐศาสตร์จำนวนไม่น้อยเริ่มรู้สึกว่ โลกกำลังก้าวสู่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ โดยที่ขนาดของความรุนแรงอาจมากกว่าภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ในทศวรรษ 2470 และคริสต์ศตวรรษที่ 20 อาจปิดฉากลงด้วย The Greater Depression

เหตุปัจจัยอันนำมาซึ่งภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ครั้งใหม่นี้มีอยู่อย่างน้อย 3 ประการ

ประการแรก การแตกสลายของภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่(Bubble Economy) เริ่มต้นด้วยญี่ปุ่นในปี 2534 และประเทศอื่นๆในเอเชียตะวันออกในเวลาต่อไป นำมาซึ่งภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจและแปรเปลี่ยนเป็นภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจ ภาวะถดถอยและตกต่ำดังกล่าวนี้ลดทอนอำนาจซื้อของประชาชน และลดให้การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศตกต่ำตามไปด้วย การแตกสลายของภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะเกิดในอนาคตอันไม่ไกลนี้ จะซ้ำเติมสถานการณ์ให้เลวร้ายลงไปอีก

ประการที่สอง การตกต่ำของราคาโภคภัณฑ์ขั้นปฐม(primary products) นับตั้งแต่กลางปี 2540 เป็นต้นมา โภคภัณฑ์ขั้นปฐม โดยเฉพาะน้ำมันมีราคาตกต่ำลง ดัชนีราคาโภคภัณฑ์ขั้นปฐมที่เรียกว่า All-items Commodity-Price Index ของนิตยสาร *The Economist* ตกต่ำลง 30% และอยู่ในระดับต่ำสุดในรอบ 25 ปี เหตุผลสำคัญส่วนหนึ่งเป็นเพราะอาเซียนตะวันออกเป็นผู้ซื้อโภคภัณฑ์ขั้นปฐมรายสำคัญ เมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอยในอาเซียนตะวันออก การนำเข้าโภคภัณฑ์ขั้นปฐมของอาเซียนตะวันออกพลอยตกต่ำลงด้วย ซึ่งกระทบต่อประเทศผู้ส่งออกทั้งในละตินอเมริกา ออฟริกา รวมตลอดจนออสเตรเลียและแคนาดา ไม่เพียงแต่โภคภัณฑ์ขั้นปฐมเท่านั้นที่มีราคาตก ลินค้าอุตสาหกรรมก็มีราคาตกด้วย ดัชนีราคาสินค้าอุตสาหกรรมอยู่ในระดับต่ำสุดนับตั้งแต่ทศวรรษ 2470 เป็นต้นมา (*The Economist*, September 5, 1998) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนนก็คือ ภาวะตกต่ำของอุตสาหกรรมรถยนต์ อันเป็นผลจากภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจ บริษัทรถยนต์ยักษ์ใหญ่ต้องพากันปิดโรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอาเซียนตะวันออก ภาวะตกต่ำของการขายรถยนต์ส่งผลกระทบต่อราคาขายพาราและน้ำมันด้วย

ประการที่สาม วิฤติการณ์สถาบันการเงินและการขาดความเชื่อมั่นของนักลงทุนระหว่างประเทศ เมื่อสถาบันการเงินเผชิญกับปัญหาหนี้สูญและหนี้เสียจำนวนมาก สถาบันการเงินย่อมขยายตัวที่จะขยายการให้สินเชื่อ เพราะเกรงว่า ปัญหาหนี้สูญและหนี้เสียจะทับถมทวีคูณ แต่อาการขยายตัวของสถาบันการเงินไม่เป็นผลดีแก่การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันภาวะถดถอยและตกต่ำทางเศรษฐกิจจะยิ่งสั่นคลอนฐานะของสถาบันการเงิน เนื่องจากการล้มละลายของธุรกิจ ทำให้หนี้สูญและหนี้เสียในสถาบันการเงินทวี วิฤติการณ์สถาบันการเงินในอาเซียนตะวันออกก่อผลเชื่อมโยงต่อสถาบันการเงินในญี่ปุ่น ยุโรปตะวันตก และสหรัฐอเมริกาในฐานะเจ้าหนี้ ในทำนองเดียวกัน วิฤติการณ์สถาบันการเงินในรัสเซียสร้างผลกระทบลูกโซ่ต่อสถาบันการเงินในญี่ปุ่น ยุโรปตะวันตก สหรัฐอเมริกา และละตินอเมริกา กระบวนการโลกาภิวัตน์ได้ผนึกสถาบันการเงินในภูมิภาคต่างๆเข้าด้วยกัน เมื่อเกิดวิฤติการณ์สถาบันการเงินในภูมิภาคหนึ่ง จะก่อเกิดผลกระทบลูกโซ่ต่อสถาบันการเงินในภูมิภาคอื่นด้วย

วิฤติการณ์สถาบันการเงินที่เกิดขึ้นในภูมิภาคต่างๆทำลายความเชื่อมั่นของนักลงทุน เงินทุนโยกย้ายออกจากแหล่งที่มีภาวะความเสี่ยงสูงไปสู่แหล่งที่มีภาวะความเสี่ยงต่ำ นับตั้งแต่กลางปี 2540 เป็นต้นมา เงินทุนหลังไหลไปสู่ตลาดพันธบัตรรัฐบาลอเมริกัน ซึ่งมีภาวะความเสี่ยงต่ำ ขณะเดียวกัน ประเทศที่เผชิญวิฤติการณ์การเงินต้องกู้เงินโดยเสียต้นทุนสูง เนื่องจากภาวะความเสี่ยงต่อการสูญหนี้มีมากขึ้น การที่ประเทศเหล่านี้ต้องกู้เงินจากต่างประเทศโดยเสียดอกเบี้ยในอัตราสูงกว่า 20%ต่อปี ทำให้การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจเป็นไปด้วยความยากลำบาก

โลกกำลังเข้าสู่ The Greater Depression หากกลุ่มประเทศ G-7 ไม่เล่นบทผู้นำในการกอบกู้เศรษฐกิจโลก ยิ่งภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ในสหรัฐอเมริกาแตกสลาย การฟื้นตัว

จากภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นเป็นไปอย่างเชื่องช้า และวิกฤติการณ์การเงินลามไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีนและบราซิลด้วยแล้ว ก็ยิ่งเป็นการเร่งฝีเท้าไปสู่ The Greater Depression ภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจในทศวรรษ 2540 จะรุนแรงยิ่งกว่าที่เกิดขึ้นในทศวรรษ 2470 มากนัก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะระบบเศรษฐกิจโลกมีขนาดใหญ่ขึ้นเป็นอันมากในช่วงเจ็ดทศวรรษที่ผ่านมา อีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะการเติบโตใหญ่ของกระบวนการโลกาภิวัตน์ ซึ่งเชื่อมสัมพันธ์ประเทศต่างๆ เข้าด้วยกัน วิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศหนึ่งประเทศใดหรือภูมิภาคหนึ่งภูมิภาคใด สามารถส่งผ่านไปสู่อื่นหรือภูมิภาคอื่นได้โดยง่ายและรวดเร็ว ในเมื่อประเทศต่างๆ ได้แปรสภาพเป็น Interdependent Economy แล้ว

การวางแผนของผู้นำประเทศมหาอำนาจในปัจจุบันมีส่วนนำมาซึ่ง The Great Depression ในทศวรรษ 2470 ฉะนั้น การวางแผนในท่วงทำนองเดียวกันในทศวรรษ 2540 ก็อาจนำมาซึ่ง The Greater Depression ฉะนั้น

ในประการสำคัญ การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจมหภาคในหนทางที่ผิดพลาด นับเป็นเหตุปัจจัยสำคัญของภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั้งในทศวรรษ 2470 และทศวรรษ 2540 เมื่อเจ็ดทศวรรษที่แล้ว ธนาคารกลางแห่งสหรัฐอเมริกาขึ้นอัตราดอกเบี้ยเพื่อลดทอนการเก็งกำไรในตลาดหลักทรัพย์ Wall Street โดยมีได้ตระหนักแต่น้อยว่า ระบบเศรษฐกิจอเมริกันกำลังเผชิญกับภาวะถดถอย การผลิตทางด้านอุตสาหกรรมตกต่ำก่อนที่ตลาดหลักทรัพย์ Wall Street จะล่มในเดือนตุลาคม 2472 เสียอีก การขึ้นอัตราดอกเบี้ยจึงเป็นการซ้ำเติมภาคการผลิต การรัดเข็มขัดทางการเงินถูกซ้ำเติมด้วยการรัดเข็มขัดทางการคลัง ดังเช่นการเก็บภาษีเพิ่มขึ้นเพื่อให้งบประมาณอยู่ในภาวะสมดุล นอกจากนี้ ประเทศต่างๆ ที่อยู่ในระบบมาตรฐานทองคำ (Gold Standard) กลับมิได้ปฏิบัติตามกติกาของระบบการเงินระหว่างประเทศดังกล่าวนี้ ในกรณีของสหรัฐอเมริกา เมื่อภาวะเศรษฐกิจถดถอย การนำเข้าตกต่ำ และดุลการชำระเงินระหว่างประเทศอยู่ในฐานะเกินดุล ทองคำเคลื่อนย้ายเข้าประเทศโดยสุทธิ ในสภาวะการณ์เช่นนี้ ปริมาณเงินที่หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจย่อมเพิ่มขึ้น ซึ่งช่วยผ่อนคลายภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจได้ แต่ธนาคารกลางแห่งสหรัฐอเมริกกลับนำพันธบัตรรัฐบาลออกขาย เพื่อดูดซับเงินหมุนเวียน อันเป็นเหตุให้ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจเลวร้ายลง ท้ายที่สุด การทำสงครามการค้าระหว่างประเทศ ด้วยการตั้งกำแพงภาษีสกัดการนำเข้า ดังเช่นการตรา Smoot-Hawley Act of 1930 ในสหรัฐอเมริกา จุดระบบเศรษฐกิจโลกลงสู่ความตกต่ำในเมื่อประเทศต่างๆ ต้องการส่งสินค้าออก แต่ไม่ต้องการนำสินค้าเข้า

ความผิดพลาดในการบริหารนโยบายเศรษฐกิจมหภาคนับเป็นสาเหตุสำคัญของวิกฤติการณ์การเงินในเอเชียตะวันออกในปี 2540 ในเมื่อประเทศเหล่านี้เลือกเดินบนเส้นทางเสรี

นิยมทางการเงิน แต่ไม่ปฏิบัติตามกติกาของระบบการเงินเสรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยึดระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบตายตัว(Fixed Exchange Rate System) และการตรึงดอกเบี้ยในอัตราสูง มีหน้าซ้ำยังถูกกองทุนการเงินระหว่างประเทศบังคับให้รัดเข็มขัดทั้งทางการเงินและทางการคลัง ซึ่งมีผลซ้ำเติมภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจในเวลาต่อมาอีกด้วย

กลุ่มประเทศมหาอำนาจ G-7 วางเฉยต่อวิกฤติการณ์การเงินเอเชียตะวันออกมาเป็นเวลากว่าทศวรรษ เมื่อวิลเลียม เจฟเฟอร์สัน คลินตัน ต้องการแสดงตนเป็นผู้นำในการนำระบบเศรษฐกิจโลกหลบเลี่ยงหุบเหวของ The Greater Depression เพียงยกแรกก็ต้องเผชิญอุปสรรคเสียแล้ว เมื่อสหภาพยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยอรมนี คัดค้านแผนการลดอัตราดอกเบี้ยร่วมกัน ยุโรปตะวันตกกำลังเผชิญกับแรงกดดันของภาวะเงินเฟ้อ ธนาคารกลางแห่งสหภาพยุโรป (European Central Bank) อาจลังเลใจที่จะลดอัตราดอกเบี้ย

ณ บัดนี้ สังคมเศรษฐกิจโลกกำลังยืนอยู่บนปากหุบเหวของ The Greater Depression